

Lärmodeller för kvalitetsregister i vårdens förbättringsarbete

1.0 Bakgrund

Beslutsgruppen för Nationella kvalitetsregister beslutade den 14 juni 2012 att bevilja 2 000 000 kr för att ge arbetsgruppen för Nationella plattformen för förbättringskunskap i uppdrag att genomföra ett samverkansprojekt mellan vård- och omsorgsverksamheterna och lärosäten – för tvärprofessionellt lärande om användning av resultat från kvalitetsregister i förbättringsarbete. Förkortat kallas projektet Lärmodeller och delrapport 1 syftar till att redovisa första etappen i projektet, slutsatser från genomförda intervjuer och inriktningsmål för fortsatta arbetet i projektet.

1.1 Organisation

Nationella plattformen för förbättringskunskap är ytterst ansvariga för projektets genomförande och resultat. Annika Nordin är anställd projektledare på 50 %. Två representanter från arbetsgruppen för den Nationella plattformen för förbättringskunskap, Torie Palm Ernsäter och Bo Bergman, utgör tillsammans med projektledaren arbetsutskott till styrgruppen för projektet.

1.2 Styrgrupp

Styrgruppen utgörs av personer som är tillfrågade på rekommendation av Nationella plattformens arbetsgrupp och samtliga tillfrågade har tackat ja till att medverka i projektet. Styrgruppen omfattar personer från olika delar av landet, med kompetens inom olika områden som registerkompetens och representerar olika professioner, lärosäten och utvecklingscentra.

Margareta Albinsson, Enhetschef Utvecklingscentrum, Region Skåne

Johanna Dahlberg, Studierektor Programintegrationen, Hälsouniversitetet Linköping

Soffia Gudbjornsdottir, Nationella Diabetesregistret

Raymond Lenrick, Utvecklingsledare, Landstinget Jönköpings län

Margit Håkansson, Utvecklingschef Västerbottens läns landsting

Kerstin Nilsson, Vice-dekan, Sahlgrenska Akademin Göteborg

Stefan Lindgren, Professor, Statens utredare kring ny läkarutbildning

Torie Palm Ernsäter, Sakkunnig i kvalitets- och vårdutvecklingsfrågor, Svensk Sjuksköterskeförening

Bo Bergman, Professor, Ordförande i Styrgruppen

1.3 Målsättningar med samverkansprojektet Lärmodeller

Målsättningarna för projektet, inklusive delmålen, beskrevs i projektansökan. I samband med projektstart skedde en fördjupad dialog i nationella plattformens arbetsgrupp för att ytterligare precisera målsättningarna. Nedan är dessa redovisade i punktform.

Övergripande mål:

- Att beskriva, testa och utveckla lättillgängliga lärmodeller för förbättringsarbete med stöd av nationella kvalitetsregister.
- Att presentera de utvalda lärmodellerna på olika nivåer och för olika intressenter.
- Att utarbeta en spridningsplan för det fortsatta arbetet.
- Att ta fram ett webb-stöd för projektet och det fortsatta spridningsarbetet.

Delmål:

- Att inventera aktuella goda exempel där data från nationella kvalitetsregister används som redskap för förbättringsarbete för studenter i på grund- och avancerad nivå, samt för personer i fort- och vidareutbildningar
- Att öka kunskap om, och användningen av, resultat från kvalitetsregister i grund- och vidareutbildning samt för personer i fort- och vidareutbildningar
- Att skapa ”vinna- vinna situationer” mellan vård och utbildning där lärandemål och kvalitetsmål går hand i hand;
- Att studenter på olika nivåer och från olika discipliner, samt personer i fort- och vidareutbildning, ges möjlighet att tillämpa kunskaper om förbättringsarbete och kvalitetsregister i reella situationer i samarbete med företrädare för vård- och omsorg.
- Att sprida lärmodeller och resultat från förbättringsarbeten i relation till de nationella kvalitetsregister som medverkat.
- Att utveckla samarbetet mellan berörda organisationer inom projektet

Sammanfattningsvis syftar projektet till att dagens och morgondagens medarbetare ska kunna öka värdet av nationella kvalitetsregister genom att använda förbättringskunskap. Det syftar också till att stödja registrens användning i kliniskt förbättringsarbete och inom universitets- och högskoleutbildning.

1.4 Grundläggande värderingar

Styrgruppens första möte diskuterade utgångspunkter/grundläggande värderingar för projektet. Dessa kan fungera som en kompass när konkreta delprojekt för 2013 ska identifieras och för det fortgående arbetet under hela projektiden.

En sociokulturell lärsyn

En lärmodell är en beskrivning som syftar till att illustrera hur lärande sker och organiseras och det baseras på olika teoretiska perspektiv eller syn på lärande. De teoretiska perspektiv som projektet grundar sig på är erfarenhetsbaserat lärande integrerat i en social och kulturell kontext. Ett kännetecken för en sådan syn är att lärandet inte kan tas ur sitt sammanhang. Samspelet mellan individen, sammanhanget, systemet och de sociala och kulturella betingelserna är delar av förändringen och därmed även lärandet.

Patientfokus

Utgångspunkten för projektet är inte nationella kvalitetsregister eller förbättringskunskap i sig, utan hur dessa två kunskapsområden i samverkan kan skapa ökat värde.

Tvårprofessionalitet och samverkan

En central värdering för Nationella plattformen för förbättringskunskap är tvårprofessionalitet och samverkan. Denna värdering är även en förutsättning för de delprojekt som drivs inom ramarna för projektet lärmodeller.

Data för uppföljning och identifiering av utvecklingsområden

Inom förbättringskunskapen betonas vikten av att mäta och följa upp resultat, så att det kan säkerställas att en förändring verkligen är en förbättring. Vid det första styrgruppsmötet för projektet betonades att data även används som en kompassnål, mot vilken den fortsatta utvecklingen riktas. Därför kompletterades de grundläggande värderingarna med denna aspekt.

Transparens och viljan att dela med sig

Öppenhet är en förutsättning för ett samverkansprojekt och utgår från att deltagande verksamheter ser ett värde av att inte bara dela med sig av sina slutresultat, utan även de ansträngningar och angreppssätt som ligger till grund för dessa.

Hälsofokus

Data från nationella kvalitetsregister bör användas för att följa upp och ev. förbättra insatta åtgärder och uppnådda resultat vilket kan leda till att förbättra människors hälsa. Av det skälet valde styrgruppen att komplettera de grundläggande värderingarna med hälsofokus.

2.0 Inventeringen

I projektplanen framgår att projektet skulle starta med en inventering.

Syftet med inventeringen skulle vara att finna befintliga goda exempel på förbättringsarbete där data från nationella kvalitetsregistren har använts. Inventeringen genomfördes hösten 2012.

Hur inventeringen skulle genomföras beslutades i samråd med arbetsgruppen för Nationella plattformen för förbättringskunskap. Tillsammans identifierades de kategorier som är viktiga för inventeringen. Inventeringen genomfördes med semi-strukturerade telefonintervjuer som varade ca 60 minuter.

Organisation	50 intervjuer
Registercentrum	4 st.
Kvalitetsregister	8 st.
Verksamheter	7 st.
Läkarutbildningar	2 st.
Sjuksköterskeutbildningar	5 st.
Dietistutbildningar	1 st.
Arbetsterapiutbildningar	2 st.
Sjukgymnastutbildningar	1 st.
Övriga utbildningar	3 st.
Styrgruppen	4/6 st.
Studierektorer ST	13 st.

Intervjuerna gjordes med representanter för de olika kategorierna. Med den begränsade tid som fanns för inventeringen var inte ambitionen att nå alla relevanta kontaktpersoner inom respektive kategori. Ambitionen vara att flera personer inom respektive kategori skulle beredas möjlighet att delta i en intervju. Påminnelser har inte skickats ut, utan obesvarade mail har tolkats som att förutsättningar för att delta i en intervju inte fanns. Däremot har de personer som deltagit haft möjlighet att föreslå ytterligare personer till inventeringen och flera av de förslagen har följts upp.

2.1 Värdet av intervjuerna

Intervjuer som inventeringsmetod visade sig vara värdefull - nedan redovisas exempel på värdet.

Perspektiv på det egna arbetet

Det var ytterst få verksamheter som själva uppfattade sig som bra föredömen eller goda exempel. Trots detta visade flera upp goda angreppssätt som andra skulle kunna bli inspirerade av. Samtalen tydliggjorde detta för verksamheterna.

Utrymme för reflektion kring behov och idéer

Flertalet personer från olika verksamheter uppgav att de inte hade tänkt på hur förbättringskunskap och kvalitetsregister kan integreras och tillgängliggöras för studenter och personer i lärande. Det visade sig dock att de hade många goda idéer, när de fick chans att reflektera.

Förutsättningar skapade för delaktighet

Intervjuerna bidrog till medvetenhet om den grundläggande värderingen om transparens och samverkan. I ett pågående samtal kunde intervjuaren som också var projektledaren relatera till de goda idéer och tips som framkommit i tidigare intervjuer, för att därmed ge ytterligare inspiration. Med intervjuerna skapades kontakter och flera respondenter uppgav i intervjun att man önskade delta i projektet.

Intervjuerna inspirerade till handling

Flera intervjuer resulterade i att verksamheten direkt valde att gå vidare med en tanke eller ide (t.ex. att inkludera arbetsuppgifter om kvalitetsregister under verksamhetsförlagd utbildning). På det sättet kom intervjuerna blev inventeringen inte bara ett sätt för respondenterna att ge information. Projektet fick också möjlighet att direkt bidra till verksamhetens interna utvecklingsarbete. Nationella plattformen väckte intresse och flera verksamheter anmälde ett intresse att medverka i denna.

Samtliga intervjuer är dokumenterade enligt SBAR. Det är en strukturerad kommunikationsmodell som syftar till att säkerställa dialog inom hälso- och sjukvården. Avsikten med denna dokumentationsmodell var att skapa en kortfattad och överskådlig sammanfattning av vad varje respondent sagt.

I dokumentationen av intervjuerna beskrivs under rubriken *Bakgrund* kortfattat för verksamheten som sådan. Under rubriken *Situation* beskrivs verksamhetens nuvarande angreppssätt, men också de brister man uppfattar. Under rubriken *Aktuellt tillstånd* lyfts någon värdering eller åsikt upp som framkom som framträdande under intervjun. Slutligen under rubriken *Rekommendation* listas de idéer och förslag som verksamheten nämnt, både vad gäller den egna verksamheten och för projektet som sådant. Dokumentationen har sänts för påsyn till alla respondenter, som har haft möjlighet att korrigera dem. Intervjuerna biläggs delrapporten.

2.2 Kunskapsluckor synliggjorda

Vid intervjuerna framkom ett antal luckor, områden där verksamheter ofta inte ser, eller känner till, viktiga samband mellan olika kunskapsområden. Nedan pekas områden ut där det behövs förklaringsmodeller för att visa på dessa samband. Kunskapsluckorna finns inte i alla verksamheter i inventeringen, men då de är grundläggande är det ändå angeläget att exemplifiera dem.

Förbättringsarbete, kvalitetsregister och behovet av kunskaper om tillämpad statistik

Flera lärosäten undervisar i förbättringskunskap. Det verkar finnas en svårighet att lämna patientperspektivet på personnivå till fördel för ett patientperspektiv på gruppnivå liksom ett processperspektiv (t.ex. aggregerade data för insatta åtgärder för en viss patientgrupp). Utan det perspektivskiftet är det svårt att förklara för studenter varför data i kvalitetsregister är viktiga i förbättringsarbetet. Man missar också kopplingen mellan förbättringsarbete och kvalitetsregister när studenterna lär sig tillämpad statistik, t.ex. hur mätningar över tid och kunskaper om variation ska analyseras. Kan användas i förbättringsarbete.

Kvalitetsregister och hälso- och sjukvårdens sätt att producera ny kunskap

Många verksamheter upplever registerarbetet som tidskrävande och som en onödig extra arbetsuppgift. Man vet om att de kunskaper som finns i hälso- och sjukvården bygger på tidigare forskning, men man ser inte att man själv är med och bidrar till kunskapsutvecklingen när man arbetar i kvalitetsregister. Detta är inte heller något som tydliggörs av nationella kvalitetsregistren själva eller av lärosätena.

Kvalitetsregister och verksamhetsförlagd utbildning

Kvalitetsregister är ofta en del i hälso- och sjukvårdens ordinarie verksamhet och utgör en viktig metod för att bygga ny kunskap. Trots det är det få lärosäten som medvetandegör studenterna om de nationella kvalitetsregistren inför den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU). Många verksamheter uppger att de önskar att studenter ställer frågor kring kvalitetsregister då det stödjer verksamhetens eget registerarbete.

Kvalitetsregister, förbättringsarbete och ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete

Ledningssystemet ska användas för att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra verksamhetens kvalitet (SOSF 2011:9, kap 3 § 1). Beroende på hur en verksamhet arbetar med ett nationellt kvalitetsregister kan detta utgöra en del av ledningssystemet. Sambandet mellan ledningssystem, förbättringsarbete och kvalitetsregister verkar inte vara något som varken verksamheter, lärosäten eller kvalitetsregister lyfter fram.

2.3 Rekommendationer utifrån inventeringen

Eftersom respondenterna arbetar med kvalitetsregister, förbättringskunskap och lärande för studenter på olika sätt kan det vara så att det som ter sig som en god ide (Rekommendation) i en verksamhet är realitet i en annan (Situation). För att få en helhetsbild är det bäst att läsa alla intervjuer. Nedan presenteras en sammanställning av några av de rekommendationer som återkommer i intervjuerna. Notera att det finns undantag där verksamheter arbetar med vissa av dessa saker.

2.3.1 Studenterna behöver förbättringskunskap

Studenter behöver lära sig förbättringskunskap. Det kan integreras på olika sätt i olika utbildningar. Det finns goda exempel att ta lärdom av. De behöver också förstå hur de kan använda tillämpad statistik i förbättringsarbetet.

2.3.2 Utnyttja den verksamhetsförlagda utbildningen bättre

De verksamhetsförlagda utbildningsmomenten borde användas bättre. Be studenter rapportera från fältet kring förbättringsarbete, ledningssystem för kvalitet och nationella kvalitetsregister. Det kan också göras på olika sätt – och lärosäten skulle i samverkan med verksamheter kunna pröva olika modeller och lära gemensamt. På det sättet ökar kompetensen kring praktiken också på lärosätena.

2.3.3 Studenter kan synliggöra nationella kvalitetsregister som en resurs

Genom att studenterna har uppgifter kring kvalitetsregister under sin verksamhetsförlagda utbildning stimuleras registerarbetet. Det är bra när studenter ställer nyfikna frågor. Sjuksköterskor är en yrkesgrupp som på kort tid kommit att bli en stor användare av kvalitetsregister.

2.3.4 Lärare på lärosäten behöver utbildas

Kompetensen bland lärarna behöver byggas upp på de lärosäten där man inte själv undervisar om förbättringskunskap. Modeller för att förklara kunskapsluckorna behöver utvecklas och det behövs tillgång till nationella kvalitetsregister i form av lösenord, testplatser och case.

2.3.5 Orienteringskurs i kvalitetsregister för alla

Det behövs en generisk kunskap om kvalitetsregister som inkluderar olika samband och kunskapsluckor. Detta kan inte de olika enskilda kvalitetsregistren själva ta fram. Det kan t.ex. vara en modul eller läromodell att använda fritt i olika sammanhang.

2.3.6 Specialistföreningar/sektioner och specialistutbildningars ansvar

Flera nationella kvalitetsregister har en naturlig koppling till en viss specialitet. Både specialistföreningar/sektioner för de olika professionerna liksom olika specialistutbildningar borde därför ta en mer aktiv roll i användandet av kvalitetsregistren. De kan lära ut om "sina" nationella kvalitetsregister, förbättra registren samt stötta förbättringsarbete och forskning med koppling till registren. Det finns goda exempel att ta del av i inventeringen (t.ex. öron/näsa/hals).

2.3.7 Kvalitetsregister kan samverka med lärosäten för att skapa lärandemöjligheter för studenter

Flera lärosäten upplever att de inte har tillräcklig kompetens kring kvalitetsregister. Om registren berörs på utbildningen görs det oftast av en extern föreläsare. Om lärosätena ska kunna bära kunskaperna själva behöver de stöd, bl.a. från nationella kvalitetsregister. Kunskap behövs om vilka kvalitetsregister som berör olika specialiteter och professioner, hur registren kan kopplas till förbättringsarbete, lösenord för inloggning till register liksom övningsplatser behövs.

2.3.8 ST-läkare kan utgöra en resurs i förbättringsarbete och behöver lära från goda exempel

I föreskriften om läkares specialisttjänstgöring (SOSF 2008:17) framgår att ST-läkare ska ha fördjupade vetenskapliga kunskaper (mål 19), samt kunskaper om kvalitets- och utvecklingsarbete (mål 20). Särskilt när det gäller förbättringsarbetena uppger ST-läkare och deras studierektorer att exempel-samlingar behövs som beskriver hur förbättringsarbeten kan se ut för att lära och öka inspirationen.

3 Inriktningsmål 2013

Inventeringen visar på flera goda angreppssätt och ger olika idéer. Verksamheterna är intresserade av att medverka i konkreta delprojekt. Utifrån en helhetsbild av vad som framkommer i inventeringen, och med intryck taget av kunskapsluckorna och rekommendationerna, har styrgruppens arbetsutskott utformat förslag till inriktningsmål för 2013. Förslaget beslutades av styrgruppen i december.

Lärmodell för förbättringskunskap och kvalitetsregister utformat för lärosäten

Lärare på lärosäten behöver kunskaper om kvalitetsregister och förbättringskunskap. Lärosäten har dock en lång planeringshorisont, varför det inte är troligt att en sådan modell hinner testas våren 2013. Däremot kan ett samverkansförfarande för att utveckla delar av läromodellen genomföras tillsammans med några intresserade lärosäten.

Lärmodellen behöver bestå av två delar. En del handlar om grundläggande kunskaper om hur förbättringskunskap och kvalitetsregister kan integreras och tillämpas. Andra delen handlar om de konkreta nationella kvalitetsregister som finns och hur lärosäten kan ha tillgång till dem. Det finns också en efterfrågan på webbplats för relevanta kvalitetsregister, både för att kunna träna registrering och hantering av resultat. Utdataportalen är en öppen portal med resultat från fyra kvalitetsregister. En relevant fråga är hur Utdataportalen (<https://data.palliativ.se/app/Ledningskraft/Rapport.aspxkan>) kan bidra till lärosätens kunskaper om nationella kvalitetsregister och kopplingen till förbättringsarbete. Utdataportalen löser dock inte frågan hur studenter kan träna registrering i kvalitetsregister. Här kan ett dialogförfarande mellan kvalitetsregister och lärosäten vara fruktbart. Det vore värdefullt om såväl representanter från lärosäten, studenter och kvalitetsregister kan medverka i bygget av en sådan lärmodell.

Utveckla www.forbattningskunskap.se.

Nationella plattformen för förbättringskunskap har en webbplats som är en öppen mötesplats för alla personer med ett intresse kring förbättringskunskap i hälso- och sjukvården. Där finns särskilt fokus på hur lärosäten och hälso- och sjukvårdens verksamheter kan stötta studenter och personer i lärande att ta till sig kunskaperna. Ett inriktningsmål för 2013 är att identifiera och publicera förbättringsarbeten som ST-läkare har slutfört.

Ett gott exempel på kvalitetsregister som i samverkan med specialistförening/sektion tar ett större ansvar för förbättringsarbete

Det finns goda exempel på hur kvalitetsregister tillsammans med specialistföreningar/sektioner tar ansvar för förbättringsarbete och användandet av resultat från kvalitetsregister. Det kan fungera som inspiration och modell för hur andra om man kan följa och dokumentera ett sådant exempel.

Delta i olika konferenser för att sprida resultat av inventeringen

Goda idéer och tankar som inventeringen visat på behöver spridas till andra utvecklingsintresserade samtidigt som ett kontaktnät för projektet kan byggas upp. Projektet kommer att presenteras under våren på Internationella Microsystemfestivalen i Jönköping, nationell workshop om förbättringskunskap i utbildningar, Vinterdialogen i Linköping, regionala kvalitetsregisterkonferensen i Skåne etc. Abstract kommer att skickas till en vetenskaplig konferens. Därutöver kommer lärdomar från projektet diskuteras i årets Somnardialog i Göteborg.

Slutrapport från projektet lärmodeller

En slutrapport av projektet ska skrivas och i samband med den kommer en fortsatt analys av inventeringen att göras och rekommendationer kommer att ges för hur lärmodeller för användning av kvalitetsregister i förbättringsarbete kan utvecklas.

4 Styrgruppens arbete

Styrgruppen ställer sig bakom den förslagna viljeinriktningen för 2013. Det finns dock ett antal aspekter och områden som gruppen poängterar. Som tidigare nämnts betonar styrgruppen att begreppet lärmodeller i detta projekt syftar till hur lärande organiseras på en organisatorisk nivå, och inte för enskilda studenter.

Styrgruppen har kompletterat projektets grundläggande värderingar så att även ett brett hälsoperspektiv finns med. På det första styrgruppsmötet gavs förslaget att försöka verka för att resultaten från inventeringen presenteras på de Rundabordssamtal som förs med kansliet för Nationella Kvalitetsregister på Sveriges Kommuner och Landsting.

Styrgruppens medlemmar har varit respondenter i inventeringen och även bidragit med värdefulla kontakter. Två möten för Styrgruppen är inplanerade under våren och styrgruppen kommer bjudas in till Sommardialogen i augusti.

4.1 Ekonomi

Under första halvåret har projektet haft låga omkostnader. De kostnader som projektet genererat är lön för projektledaren, samt resekostnader för deltagande i möten och konferenser.